

Działalność wydawnicza ITG KOMAG na tle trzydziestolecia istnienia kwartalnika Maszyny Górnicze

Streszczenie

W bieżącym roku upływa 30 lat od ukazania się pierwszego numeru kwartalnika Maszyny Górnicze. Wyrósł on z potrzeby pełniejszego komunikowania się i szybkiego rozpowszechniania wiedzy z zakresu projektowania, badania i wdrażania nowych rozwiązań stosowanych w branży. Obecnie w czasopiśmie publikowane są artykuły o szerokim spektrum tematycznym, obejmującym problematykę zarówno maszyn górniczych, jak i zagadnienia związane z ochroną środowiska, bezpieczeństwem pracy i zarządzaniem. W niniejszym artykule opisano historię kwartalnika, specyfikę pracy oraz aktualne zadania zespołu redakcyjnego.

Summary

This year it has been 30 years since the first volume of Mining Machines quarterly was issued. The quarterly was developed due to the need of better communication and quick dissemination of knowledge on designing, testing and implementation of new solutions used in the mining sector. At present the papers of wide technical spectrum, including problems of mining machines, environment protection, work safety and management are published. The history of quarterly, specificity of work and present tasks of editorial team are described.

1. Trudny początek i rozwój wydawnictwa

W bieżącym roku obchodzimy jubileusz 30-lecia istnienia czasopisma „Maszyny Górnicze”, polskiego kwartalnika naukowo-technicznego służącego sprawie rozwoju polskiego przemysłu maszyn górniczych.

Pierwowzorem kwartalnika były wydawane od 1975 roku Informatory techniczne o nazwie „Maszyny Górnicze”. Początkowo periodyk traktowany był jako biuletyn wewnętrzny i ukazywał się w skromnej szacie graficznej. W każdym informatorze opisywano budowę, obsługę oraz zasady eksploatacji poszczególnych rodzajów maszyn górniczych. Dodatkowo w informatorze podawano wykazy norm, patentów oraz serwis bibliograficzny. Ogółem w latach 1975-1979 wydano 15 informatorów.

W 1983 roku z inicjatywy ówczesnego Dyrektora KOMAG-u Wojciecha Skoczyńskiego powołano Zespół Redakcyjny w składzie: Karol Nowak, Andrzej Stachurski, Antoni Bienias, Waław Delebiński, Klaudiusz Olejnik, Karol Osadnik, Józef Skiba, Zdzisław Penar i Barbara Kordecka, który rozpoczął wydawanie czasopisma technicznego o nazwie „Maszyny Górnicze”. Zachowano indywidualny charakter numerów, które poświęcano każdorazowo innemu zagadnieniu: określonej grupie maszyn lub procesowi technologicznemu [1].

W tym czasie było to jedno z niewielu czasopism specjalistycznych poświęconych maszynom górniczym. Pierwszy numer „Maszyn Górniczych” ukazał się 3 czerwca 1983 roku w nakładzie 400 egzemplarzy i poświęcony był ścianowym kombajnom węglowym.

We wstępie do pierwszego numeru zespół redakcyjny pisał [2]:

„... Mamy nadzieję, że wydawnictwo spotka się z zainteresowaniem, zwłaszcza dozoru technicznego w kopalniach węgla... Często słyszy się wypowiedzi na temat braku informacji technicznej o produkowanych maszynach oraz planach dotyczących uruchamiania produkcji nowych maszyn. Spodziewamy się, że kwartalnik wzbogaci i wypełni lukę w tej dziedzinie”.

Pierwsze numery kwartalnika miały mało atrakcyjny wygląd; jedynym barwnym akcentem trzydziestu pierwszych numerów była pomarańczowa okładka.

W tym okresie czasopismo pełniło rolę poradnika, służyło wymianie doświadczeń, a wiele materiałów ukazujących się w pierwszych numerach miało charakter praktyczny. Kolejne numery kwartalnika

poświęcone były: sekcjom obudowy zmechanizowanej, przenośnikom zgrzebłowym, czy urządzeniom odpylającym. W tamtym czasie z powodu monotematycznych wydań trudno było skupić wokół kwartalnika specjalistów, autorów przyszłych artykułów. W miarę upływu czasu czasopismo zaczęło pozyskiwać zarówno czytelników, jak i autorów publikacji. Coraz chętniej w „Maszynach Górniczych” publikowali pracownicy KOMAG-u, Politechniki Śląskiej, Akademii Górniczo-Hutniczej.

W 1991 roku na czele nowego zespołu redakcyjnego w składzie: Antoni Bienias, Jerzy Jagiellowicz, Marian Kobierski, Zdzisław Penar, stanął ówczesny Dyrektor KOMAG-u Leszek Jarno. Zespół dokonał radykalnych zmian w układzie i zawartości merytorycznej czasopisma. Pierwszy zredagowany zeszyt nr 32/33 miał kolorową okładkę, a zawartość kwartalnika przestała być monotematyczna.

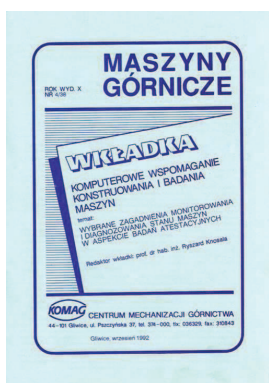
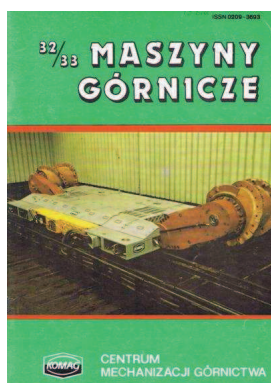
W kolejnych numerach zamieszczano referaty w takich podrozdziałach jak:

- Polskie górnictwo,
- Nowe maszyny i urządzenia,
- Nowe technologie budowy maszyn górniczych,
- Doświadczenia ruchowe,
- Górnictwo światowe.

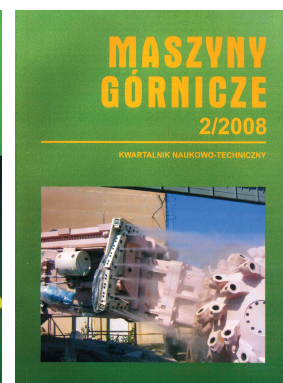
Podział czasopisma na działy miał na celu zróżnicowanie prezentowanych materiałów, pod względem tematyki oraz oczekiwań czytelników. W artykułach przedstawiano zagadnienia związane z pracami konstruktorskimi, badawczo-rozwojowymi, doświadczenia ruchowe oraz opisy konkretnych wdrożeń.

W kolejnych zeszytach zamieszczano referaty z krajowych i międzynarodowych konferencji.

Od 35 numeru „Maszyn Górniczych” do każdego wydania dodawana była wkładka dotycząca komputerowego wspomaganie konstruowania i badania maszyn i urządzeń, której redaktorem był prof. dr hab. inż. Ryszard Knosala. Coraz częściej w kolejnych wydaniach pojawiały się artykuły pracowników wyższych uczelni, fabryk maszyn górniczych, czy zagranicznych firm współpracujących z KOMAG-iem.

Do popularyzacji kwartalnika „Maszyny Górnicze” przyczyniły się niewątpliwie Wydania specjalne, w których zamieszczano referaty z organizowanych przez KOMAG konferencji. W kolejnych latach duża liczba referatów spowodowała, że Instytut KOMAG zainicjował wydawanie trzech własnych opracowań konferencyjnych: CYLINDER, KOMEKO i KOMTECH.

Od 78 numeru „Maszyn Górniczych”, w czerwcu 1999 roku zmienił się skład Zespołu Redakcyjnego; stanowisko Redaktora naczelnego objął ówczesny Dyrektor Andrzej Meder, a członkami Zespołu zostali Tadeusz Mazurkiewicz, Zdzisław Penar, Ryszard Diederichs, Antoni Koziet i Zygmunt Śmiejek. Powołano również Radę Programową.

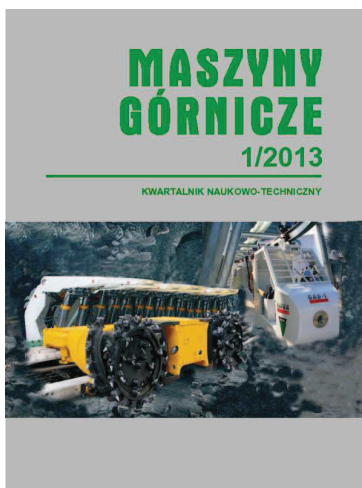
Ukierunkowano czasopismo na prezentację prowadzonych przez KOMAG prac badawczych i rozwojowych, opisy nowych technik i technologii oraz maszyn, jak również urządzeń tworzonych przez polski przemysł maszyn górniczych.

Intencją Zespołu oraz Rady było również promowanie najnowszych rozwiązań stosowanych w polskim górnictwie.

2. Teraźniejszość i zamierzenia na najbliższe lata

Przez minione lata „Maszyny Górnicze” wypracowały sobie opinię kwartalnika o wysokim poziomie merytorycznym. Wprowadzono zmiany w profilu czasopisma, jednak jego główna linia pozostała niezmienna.

Obecny Zespół Redakcyjny w składzie: Antoni Kozieł, Edward Pieczora, Romana Zając oraz Marek Jaszczuk, Adam Klich, Zdzisław Kłeczek, Aleksander Lutyński, Włodzimierz Sikora, Stanisław Szweda, Teodor Winkler, Mariola Podgórska, Anna Okulińska, Magda Szczygłowska, zachowując szacunek dla 30-letniej tradycji czasopisma i jego tytułu, a jednocześnie uwzględniając obecne potrzeby, stara się stale rozszerzać profil kwartalnika o nowe zagadnienia. Obecnie kwartalnik składa się z 25 działów. Oprócz publikacji z dziedzin będących tradycyjnym obszarem zainteresowań, w „Maszynach Górniczych” zamieszczane są również artykuły naukowe i przeglądowe z zakresu m.in. informatyki, ekologii i ochrony środowiska czy organizacji i zarządzania. Stałym elementem kwartalnika jest dział informacyjny „Warto przeczytać”, w którym prezentowane są recenzje książek wydawanych przez ITG KOMAG, jak również krótkie opisy bibliograficzne najnowszych publikacji z czasopism zagranicznych.

Corocznie w czterech numerach kwartalnika publikowanych jest około 40 artykułów prezentujących prace naukowe, badawczo-rozwojowe i wdrożeniowe w dziedzinie mechanizacji górnictwa, szczególnie z zakresu: podziemnych systemów mechanizacji kopalń, przeróbki mechanicznej, wpływu systemów mechanizacyjnych na środowisko oraz relacji ergonomicznych człowiek-maszyna.

Obecny Zespół Redakcyjny ma ambicje, aby kwartalnik nadal był atrakcyjnym pismem, w którym prezentowane są najnowsze trendy w naukach technicznych. Intencją Zespołu jest, aby czasopismo było pomostem między teorią i praktyką gospodarczą i aby stanowiło forum wymiany myśli między autorami prac badawczych i konstrukcyjnych, a praktykami i użytkownikami tych rozwiązań.

Ponieważ działalność naukowa podlega ocenie, oceniane są jednostki naukowe, ich pracownicy oraz dorobek publikacyjny. Warto podkreślić, iż od szeregu lat kwartalnik „Maszyny Górnicze” zakwalifikowany jest do tzw. czasopism punktowanych, umieszczonych na liście opracowanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Ta nowa rzeczywistość wymaga od Zespołu Redakcyjnego kwartalnika realizacji stałej, twórczej strategii dla utrzymania tworzącego prestiżowego i aspiracyjnego wizerunku „Maszyn Górniczych”. Opracowany w 2011 roku nowy system kryteriów i zasad oceny czasopism naukowych dla potrzeb kompleksowej oceny jakości działalności naukowej lub badawczo-rozwojowej jednostki naukowej (Dz. U. Nr 96 poz. 615 oraz z 2011 r. Nr 84, poz. 455) wymagał od redakcji czasopism punktowanych wprowadzenia szeregu nowych rozwiązań. Stąd też w 2012 roku Redakcja „Maszyn Górniczych” wprowadziła szereg nowych zasad w cyklu wydawniczym, między innymi takich jak [4]:

- wymóg od autorów publikacji ujawnienia wkładu poszczególnych autorów w powstanie publikacji tzw. zapora *ghostwriting*,
- wskazanie, która wersja wydawanego czasopisma jest główną wersją (deklaracja o wersji pierwotnej),
- wymóg współpracy z redaktorem językowym,
- wymóg współpracy z redaktorem statystycznym, kontrolującym poprawność prowadzonych przez autorów metod statystycznych,
- wymóg prowadzenia określonych działów przez redaktorów tematycznych,
- wprowadzenie zasady powoływania co najmniej dwóch niezależnych recenzentów (model, tzw. „*double-blind review proces*”).

Warto podkreślić, iż kwartalnik „Maszyny Górnicze” jest indeksowany w bazie polskich czasopism technicznych - BazTech, która jest najważniejszą polską bazą danych o zawartości czasopism technicznych. Rejestruje ona artykuły z polskich czasopism z zakresu nauk technicznych oraz nauk ścisłych i ochrony środowiska i jest jednym z zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki. Uwzględnienie „Maszyn Górniczych” w bazie gwarantuje [3]:

- dostarczanie informacji o publikacjach naukowych w polskich czasopismach,

- promocję dorobku polskiej myśli naukowej i technicznej,
- udostępnianie pełnych tekstów publikacji rejestrowanych w bazie, na podstawie umów z wydawcami,
- wspieranie ruchu Open Access.

Warto podkreślić, iż zasoby BazTech są indeksowane przez Google Scholar, Google i WorldWideScience.org.

Obecnie trudno już sobie wyobrazić codzienne funkcjonowanie praktyki naukowej bez dostępu do elektronicznych wersji publikacji, które stały się integralnym elementem dorobku naukowego, dlatego też Redakcja kwartalnika od kilku lat rozbudowuje stronę internetową czasopisma (<http://komag.eu/wydawnictwa/maszyny-gornicze>).

Strona zawiera najistotniejsze informacje o czasopiśmie, wskazówki dla autorów i recenzentów, informacje redakcyjne. W ostatnim roku, zgodnie z propagowaną polityką MNiSW, dotyczącą otwartego dostępu do danych i publikacji wydawca kwartalnika - Instytut Techniki Górniczej KOMAG umożliwił bezpłatny dostęp on-line do archiwum „Maszyn Górniczych”, które obejmuje numery kwartalnika od 2005 do 2011 roku.

Redakcja ma nadzieję, że dostępne w archiwum informacje wpłyną na poszerzenie wiedzy, jak również przyniosą wymierne korzyści autorom, jak i odbiorcom treści naszego wydawnictwa [5].

3. Podsumowanie

Jubileusz 30-lecia istnienia czasopisma, oraz jego dorobek można pokrótce scharakteryzować w następujący sposób. W trakcie 30 lat działalności, wydano 134 numery kwartalnika, w których zamieszczono 1345 artykułów. Przegląd prac opublikowanych w „Maszynach Górniczych” dokumentuje drogę rozwoju jaką przeszło polskie górnictwo oraz ukazuje zmieniające się trendy i priorytety.

Wachlarz zagadnień poruszanych w kwartalniku „Maszyny Górnicze” jest bardzo szeroki: od aspektów czysto ruchowych, badawczych i projektowych, po tematykę związaną z zarządzaniem. Można stwierdzić, że na przestrzeni trzydziestu lat „Maszyny Górnicze” udostępniły czytelnikom szereg informacji z zakresu technologii i metod produkcji, postępu technologicznego w budowie maszyn i urządzeń górniczych, doboru materiałów i normalizacji urządzeń oraz ich elementów. W kwartalniku przekazywano również doświadczenia produkcyjne, informacje o nowych sposobach wykonywania urządzeń i innowacyjności ich konstrukcji.

Ten pokaźny dorobek był możliwy dzięki zaangażowaniu Autorów publikujących swoje artykuły w naszym czasopiśmie. Pragniemy w tym miejscu wyrazić im szczerą wdzięczność i podziękowania za włożony trud autorski. W kształtowaniu i rozwoju pisma należy podkreślić również ogromny udział wielu wybitnych profesorów. W imieniu Redakcji składamy podziękowania wszystkim osobom, które współtworzyły „Maszyny Górnicze”.

W ciągu tego długiego okresu, w Redakcji pracowało wiele osób. Redaktorzy dbali o zawartość merytoryczną, graficy i redaktorzy techniczni - o wygląd czasopisma. Mamy nadzieję, że koleżanki i koledzy, którzy w ciągu tych 30 lat współtworzyli kwartalnik, wybaczą, że nie wymieniliśmy ich wszystkich.

Jeszcze liczniejsze było i jest grono osób współpracujących z kwartalnikiem. To przede wszystkim autorzy, wywodzący się głównie z Instytutu Techniki Górniczej KOMAG, Politechniki Śląskiej, Akademii Górniczo-Hutniczej oraz innych placówek naukowych, urzędów i producentów. W kształtowaniu naszego czasopisma niezwykle pomocna jest Rada Programowa.

Przede wszystkim jednak podziękowania należą się wszystkim naszym Czytelnikom. Bez Was nie byłoby czasopisma i tak pięknego Jubileuszu. Ze swojej strony pragniemy zapewnić, że Zespół Redakcji dąży do wszelkich starań, aby zawartość merytoryczna odpowiadała Waszym oczekiwaniom. Zapraszamy na stronę internetową naszego czasopisma. Mamy nadzieję, że dzięki niemu grono naszych Czytelników powiększy się i będziemy mieli kolejne jubileusze.

Literatura

1. Penar Z.: Sto edycji czasopisma „Maszyny Górnicze” prezentacją mechanizacji polskiego górnictwa. *Maszyny Górnicze* 2004 nr 100.
2. *Maszyny Górnicze* 1983 nr 1, „Od redakcji”
3. <http://baztech.icm.edu.pl/>
4. <http://www.nauka.gov.pl/nauka/informacje-dla-kierownikow-jednostek-naukowych/>
5. <http://komag.eu/wydawnictwa/maszyny-gornicze>

W artykule zaprezentowano wybrane okładki kwartalnika pochodzącego ze zbiorów archiwalnych ITG KOMAG

Artykuł wpłynął do redakcji w maju 2013 r.